

Рекреаційно-туристичний потенціал Західного регіону України у контексті транскордонного співробітництва

Представлено розроблену автором комплексну структуру рекреаційно-туристичного потенціалу регіону. Досліджено реальну динаміку туристичних потоків в освоєння рекреаційно-туристичного потенціалу даного регіону. Вказано шляхи удосконалення щодо розвитку рекреаційно-туристичної сфери економіки регіону.

Ключові слова: рекреаційно-туристичний потенціал, регіон, транскордонне співробітництво, ресурсне забезпечення, стан інфраструктури, інституційне середовище, геоекономічне становище, геополітична компонента.

У контексті **транскордонного співробітництва** територія Західного регіону завжди перебувала в центрі подій Європи. Завдяки своєму географічному розташуванню та різноманітності зв'язків, що проходять через територію, її транспортна доступність сприяють процесу залучення туристів з метою реалізації економічних можливостей та інтересів регіону.

Теоретичні і методологічні засади рекреаційно-туристичної діяльності висвітлені в багатьох наукових працях українських дослідників. Зокрема, численні публікації Л. С. Гринів, В. І. Мацола, Л. М. Черчик – оцінці рекреаційно-туристичного потенціалу Західного регіону і України. М. І. Долішній, В. Ф. Кифяк, О. П. Мельник, В. К. Федорченко, Н. К. Мойсеєва, І. М. Школа, І. Д. Козьменко – оцінці проблем та перспектив розвитку ринку туристичних послуг на транскордонних територіях [6; 9].

Аналіз наукових напрацювань із зазначених проблем свідчить про необхідність подальшого вивчення даної тематики.

Метою статті є відстеження загальної динаміки туристичних потоків у територіальному розрізі Західного регіону та їхнього впливу на розвиток рекреаційно-туристичної сфери економіки регіону у контексті транскордонного співробітництва.

Основними формуючими параметрами рекреаційно-туристичного потенціалу регіону окрім ресурсного забезпечення (рекреаційно-туристичні, трудові, фінансово-інвестиційні, технічні ресурси) є стан інфраструктури (виробничої й соціальної), інституційне середовище, геоекономічне становище та геополітична компонента. Відповідно, під

рекреаційно-туристичним потенціалом регіону ми розуміємо сукупність як безпосередньо рекреаційно-туристичних ресурсів, так і всіх наявних ресурсів (природно-ресурсні, виробничі, трудові, фінансово-інвестиційні, технологічні, інформаційні та екологічні) і можливостей відповідного регіону, які можуть використовуватись або використовуються в цілях виконання фізіологічного існування людини (відпочинку, оздоровлення та туризму), забезпечення діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери економіки, досягнення стійкості регіонального розвитку.

Ресурсне забезпечення. Поняття «рекреаційно-туристичні ресурси» як фундаментальна одиниця рекреаційно-туристичного потенціалу регіону в сучасній економічній науці демонструє широкий спектр трактування. Загальноприйнятим і найбільш поширеним є визначенням О. О. Бейдик, яке вважається багатьма дослідниками і найбільш вдалим, рекреаційно-туристичні ресурси – це об'єкти та явища природного, природно-антропогенного, соціального походження, що використовуються для туризму, лікування, оздоровлення та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів, їх спеціалізацію та економічну ефективність [1].

Складовими рекреаційно-туристичних ресурсів регіону, відповідно до [6], є:

- природні рекреаційно-туристичні ресурси – природні та природно-технічні геосистеми, тіла, явища природи, які мають комфортні властивості для рекреаційної діяльності і їх можна використати для її організації протягом певного часу [2, с. 121]; компоненти та їх територіальні поєднання, які володіють сприятливими для рекреаційної діяльності властивостями і служать чи можуть служити матеріальною основою для організації відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення [4, с. 17]. До них належать *бальнеологічні ресурси* (родовища озокериту, джерела мінеральних вод, родовища лікувальних грязей), *ресурси природно-заповідних територій та об'єктів* (природний заповідник, національні природні парки, заказники, заповідні урочища, ботанічні сади, зоопарк, парки пам'яток садово-паркового мистецтва), *ландшафтно-рекреаційні ресурси* (кліматичні, лісові, гідрологічні ресурси, ресурси ландшафтного різноманіття);
- культурно-історичні рекреаційно-туристичні ресурси – *культурні об'єкти* (музеї), *пам'ятки історії* (пам'ятники та пам'ятні місця), *архітектури* (житлові будівлі, сакральні комплекси), *археології* (городища, кургани), *етнографічні особливості території*, що є

важливим засобом задоволення потреб пізнавально-культурної рекреації [2, с. 121].

- соціально-економічні рекреаційно-туристичні ресурси – ресурси, які включають матеріально-технічну базу рекреації, частину матеріального виробництва, яка забезпечує відвідувачів, об'єкти рекреаційної інфраструктури, зайняті в рекреаційному господарстві трудові ресурси [8, с. 22]. До них належать *санаторно-курортні заклади, готелі та інші заклади для тимчасового проживання, об'єкти ресторанного господарства, транспортна інфраструктура.*

Стан інфраструктури. Термін «інфраструктура» (від лат. *Infra* – «під» і лат. *Structure* – «будівля») в економічній теорії має досить широкі аспекти використання і трактується як сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства. [5]. Окрім цього, – сукупність видів діяльності, мета яких господарська єдність території і підвищення рівня економічної діяльності; сукупність елементів, спрямованих на обслуговування соціально-економічної системи та безперебійне функціонування взаємозв'язків її об'єктів і суб'єктів [3]; оптимізує рух різних потоків (фінансових, грошових, матеріальних) і носить не обслуговуючий, а забезпечуючий характер [10]; підсистема господарства, що створює й реалізує загальні умови для життя та розвитку населення [11]. Поняття «інфраструктура» «як складова економіки, являє собою сукупність суб'єктів господарювання і специфічних акумульованих на певній території об'єктів загальноекономічного призначення, що задовольняють матеріальні, духовні й соціальні потреби людини через надання комплексу послуг з метою створення загальних умов для ефективного функціонування процесу суспільного відтворення та нормальної життєдіяльності людини» [7]. На нашу думку, під інфраструктурою рекреаційно-туристичного потенціалу регіону розуміють сукупність об'єктів рекреаційно-туристичної інфраструктури та інфраструктури загального призначення регіону (мережа рекреаційних закладів, мережа транспортного сполучення, мережа комунікацій, мережа готельного господарства, мережа громадського харчування), що використовуються для задоволення потреб постійного населення та відпочиваючих, а також комплекс видів діяльності щодо створення умов для реалізації рекреаційно-туристичних послуг. Основні складові інфраструктури рекреаційно-туристичного потенціалу регіону наведено у рис. 1.

Інституційне середовище. Суб'єктами впливу на формування та використання рекреаційно-туристичного потенціалу регіону виступають:

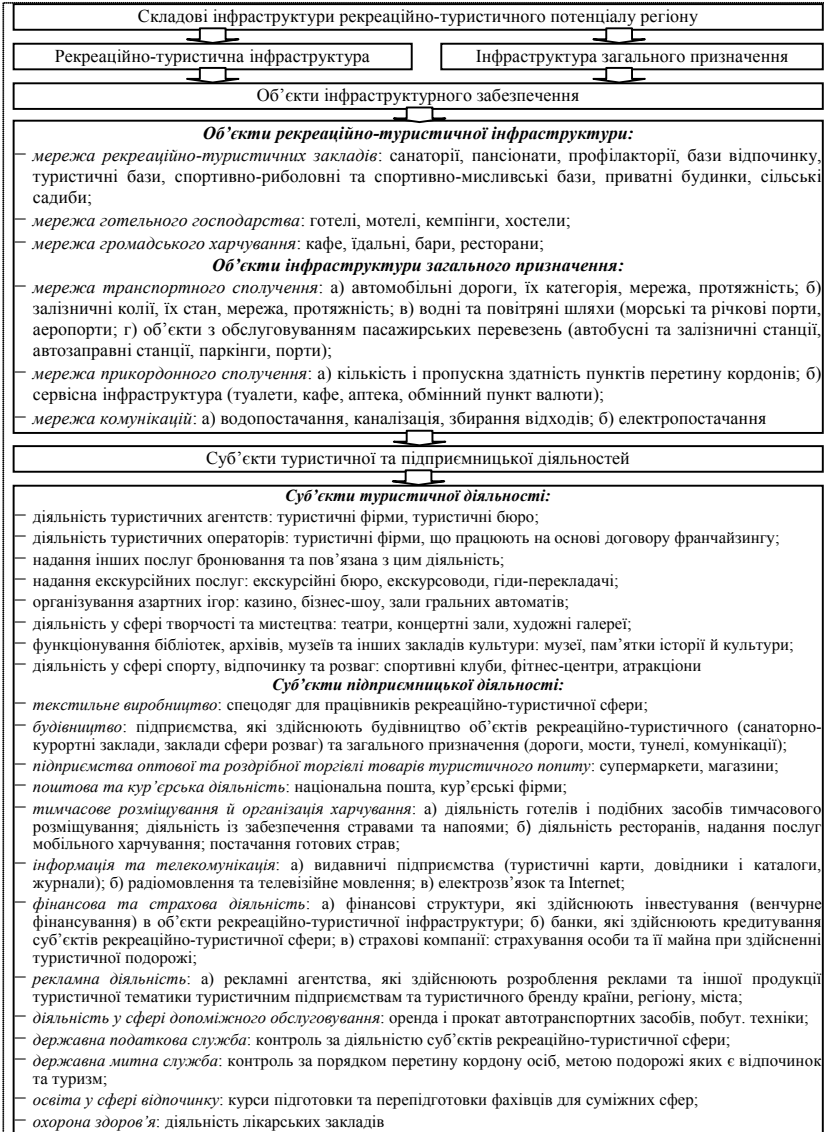

Рис. 1. Основні складові інфраструктури рекреаційно-туристичного потенціалу регіону

* Розроблено за [12]

- центральні органи виконавчої влади;
- територіальні органи виконавчої влади: спеціалізовані управління обласних державних адміністрацій, відділи районних державних адміністрацій;
- органи місцевого самоврядування: спеціалізовані управління, відділи міських, селищних, сільських рад;
- громадські організації, що здійснюють діяльність в рекреаційно-туристичній сфері економіки;
- суб'єкти рекреаційно-туристичної сфери економіки.

На сьогодні рекреаційно-туристична сфера економіки України є мало освоєною, проте украй перспективною. Для прикладу, у 2013 р. на частку рекреаційно-туристичного сектора економіки України припадає 2,0% ВВП, що є мізерним при такому рівні рекреаційно-туристичного потенціалу. Фахівці світових компаній таких як the Strategic Design Partner Booz & Company, the International Air Transport Association (IATA), the International Union for Conservation of Nature (IUCN), the UNWTO, and the World Travel & Tourism

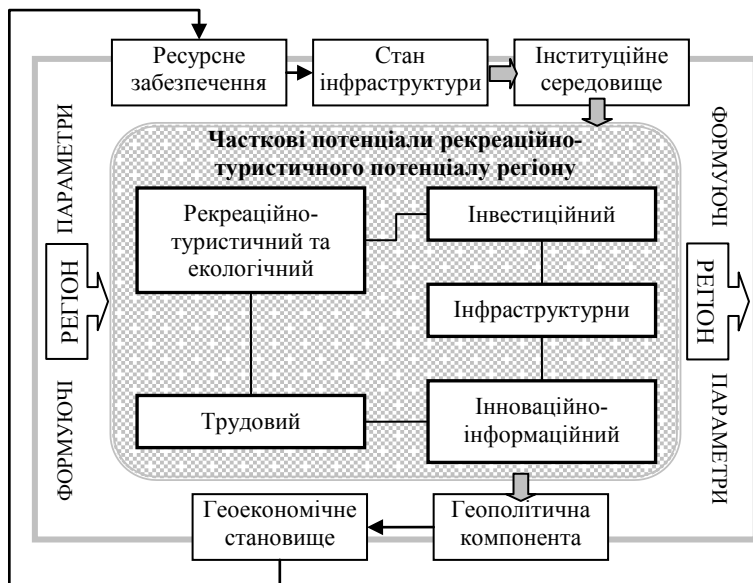

Рис. 1. Компонентна структура рекреаційно-туристичного потенціалу регіону

* Розробка автора.

Council (WTTC), провівши ґрунтовний аналіз сектора рекреаційно-туристичної сфери в Україні, дійшли до висновку, що за обсягом реалізації посідає 76 місце серед інших 140 країн світу у 2013 р. (85 місце – у 2011 р., 77 місце – у 2009 р.). За рівнем забезпеченості трудових, природно-рекреаційних та культурних ресурсів посідає відповідно 102 (99 – у 2011 р., 112 – у 2009 р.). Проте, за їхніми розрахунками, Україна за рейтингом туристичної привабливості до 2020 р. повинна ввійти у 50-ку найкращих країн світу [13].

У рекреаційно-туристичний потенціал регіону пропонуємо включати наступні часткові потенціали: рекреаційно-туристичний (наявність рекреаційно-туристичних ресурсів), виробничо-господарський (загально-економічний рівень розвитку регіону), інвестиційний (обсяги власних, залучених та позикових ресурсів), інфраструктурний (інфраструктура загального призначення), трудовий (кваліфікований та високопрофесійний персонал), інноваційно-інформаційний (інноваційно-інформаційні ресурси), екологічний (викиди шкідливих речовин, обсяги споживання чистої води).

Суб'єкти туристичної діяльності Західного регіону України у 2010 р. обслужили 434,9 тис. осіб, що на половину менше, ніж у 2009 р. Проте, починаючи з 2000 р. (465,6 тис. осіб) до 2012 р. (1054,9 тис. осіб) спостерігалася чітка динаміка зростання кількості туристів.

Послугами туристичних фірм Західного регіону скористались 434,9 тис. осіб, у т. ч. 165,6 тис. громадян України, що виїжджали за кордон (38,0%), 32,7 тис. іноземців (7,5%) та 236,5 тис. осіб (54,4%) охоплених внутрішнім туризмом.

У 2013 р. туристичні підприємства областей Західного регіону надали послуги із 39 країн. Від загальної кількості обслуговуваних туристів, іноземні туристи становили 7,5%.

У структурі туристичних потоків переважає виїзний туризм і ця тенденція лише посилюється, що не може розглядатися однозначно як позитивне явище.

Про потенціал розвитку туризму опосередковано свідчать і показники розвитку готельного господарства.

Кількість готелів та інших закладів для тимчасового проживання приїжджих у Західному регіоні упродовж останніх років неухильно зростає (у 2013 р. – 387 одиниць із загальною одноразовою місткістю 34991 готельних закладів).

Частка в Україні за кількістю готельних закладів зросла на 5% (із 17,4% до 22,3%) та одноразова місткість зросла при цьому на 0,7% (із 18% до 18,7%) у порівнянні з 2000 р..

Відповідно, кількість обслужених приїжджих у готельних закладах Західного регіону зросла на 35,4% – із 570,3 тис. осіб у 2000 р. до 772,3 тис. осіб у 2010 р.. При цьому, максимальне значення даного показника склало 878,3 тис. осіб у 2008 р., мінімальне – 570,3 тис. осіб у 2000 р..

Найбільша кількість обслужених приїжджих у готельних закладах спостерігалась у Львівській (із 164,3 тис. осіб у 2000 р. до 353,2 тис. осіб у 2010 р.), Закарпатській (із 84,3 тис. осіб у 2000 р. до 101,5 тис. осіб у 2010 р.) та Івано-Франківській (із 58,2 тис. осіб у 2000 р. до 80,7 тис. осіб у 2010 р.) областях, а в чотирьох інших областях – кількість обслужених коливалась в межах від 52,9 тис. до 92,6 тис. осіб у 2000 р. та від 50,8 тис. осіб до 71,9 тис. осіб у 2010 р.).

Заклади готельного господарства Західного регіону використовувалися не на повну потужність. Середньорічний коефіцієнт завантаженості цих підприємств становив 0,20 [14].

Наявний рекреаційно-туристичний потенціал Західного регіону та його ефективне освоєння, використання і відновлення дає підстави говорити про хорошу потенційну привабливість Західного регіону на перспективу в економічному європейському просторі.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. – 395 с.
2. Географічна енциклопедія України: [у 3-х т.] / [редкол. : О. М. Маринич (відп. ред.) та ін.]. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1989 – 1993. – Т. 3: П-Я. – 480 с.
3. Герасимчук З. В. Зміст та значення інфраструктурного забезпечення транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] / З. В. Герасимчук, Г. П. Повх. – Режим доступу : <http://www.mydisser.com/ua/catalog/view/8756.html>
4. Данилов Ю.Е. Экономическая оценка стоимости предупрежденного ущерба в результате проведенного санаторно-курортного лечения / Ю. Е. Данилов // Сов. здравоохранение. – 1971. – № 1. – С. 26-29.
5. Інфраструктура // Онлайн енциклопедія Вікіпедія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Інфраструктура>
6. Клапчук О.О. Туристично-рекреаційні ресурси Львівської області: Територіальна диференціація, оцінка, напрямки використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук.: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / О. О. Клапчук. – Львів, 2011. – 20 с.

7. Кузик С. П. Географія туризму [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. географ. вузів III-IV рівнів акредитації / С. П. Кузик. – Режим доступу : http://www.pidruchniki.ws/1584072043738/turizm/geografiya_turizmu
8. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 чинний від 01.01. 2012 р. № 457: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua>
9. Павлов В. І. Рекреаційний комплекс Волині. Теорія, практика, перспективи / В. І. Павлов, Л. М. Черчик. – Луцьк, 1998. – 124 с.
10. Соскін О. І. Шляхи реалізації гео економічної моделі України в Євразійському просторі / О. І. Соскін // Економіка і держава. – 2010. – №7. – С.49 – 59.
11. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: [навч. посіб.] / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.
12. Юрченко С. А. Інфраструктура мира / С. А. Юрченко. – Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2006. – 328 с.
13. The travel & tourism competitiveness report 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-2013>
14. Статистичний щорічник України / Державний комітет статистики України ; [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Консультант, 2013. – 664 с.

Горин Г. В. Рекреационно-туристический потенциал Западного региона Украины в контексте трансграничного сотрудничества.

Представлена разработанная автором комплексная структура рекреационно-туристического потенциала региона. Исследована реальная динамика туристических потоков в освоении рекреационно-туристического потенциала данного региона. Указаны пути совершенствования по развитию рекреационно-туристической сферы экономики региона.

Ключевые слова: рекреационно-туристический потенциал, регион, трансграничное сотрудничество, ресурсное обеспечение, состояние инфраструктуры, институциональная среда, геоэкономическое положение, геополитическая компонента.

Horyn H. V. Recreation and tourism potential of the Western Region of Ukraine in the context of cross-border cooperation.

In the article have been given a comprehensive framework by the author of recreation and tourism potential of the region. The actual dynamics of tourist flows in the development of recreation and tourism potential of the region are studied. The ways of improvement for the development of recreation and tourism sector of the economy of the region are indicated.

Key words: recreation and tourism potential, the region, cross-border cooperation, resource support, the state of infrastructure, institutional environment, geo-economic position, geopolitical component.